

Zárójelentés

1. A talaj agronómiai szerkezetének vizsgálata az eltérő talajművelési kezelésekben

A talajok állapota azért érdemel megkülönböztetett figyelmet, mert a nedvességforgalom hatékonyságán keresztül befolyásolható a Magyarországon igen gyakori aszályal összefüggő károk mértéke. A nedvességvesztés csökkentésével a műveléssel összefüggő mechanikai károk (rögösödés, porosodás) mérsékelhetők. A talajszerkezet kímélése vagy romlása összefügg a bolygatottsággal és a szervesanyag veszteséggel.

Ideális szerkezetű az a talaj lenne, amelynek legalább 80%-át a morzsafrakcióba tartozó aggregátumok képeznék. Hazánkban ilyen nem találunk. A talajok szerkezetességétől függően a morzsák mennyisége 70 és 0% között változik.

Az agronómiai szerkezet legkedvezőbb arányait (rög:morzsa:por=31:68:1) tavasszal, a védőnövényvel bevetett, szántott talajon kaptuk. A védőnövény hiánya kisebb eltérést mutatott, az arányok 33:66:2 % szerint alakultak (1. táblázat). Ez a szántásokat illetően nem általánosítható, esetünkben a jó minőséggel magyarázható (szántás +elmunkáló egy menetben). Az agronómiai szerkezet a direktvetés esetében volt a legrosszabb, mind a védőnövényvel fedett, mind a fedetlen területen. Ez azzal magyarázható, hogy a kísérletben a morzsaregenerálódás még csupán a kezdeti stádiumban volt. A talaj tavasz végi nagyobb nedvességtartalma miatt a por frakció aránya igen csekély, 0-2% között változott.

1. táblázat. Agronómiai szerkezet különböző kezelések esetében, József-major 2004.03.31.

Frakció méret/ Size of fraction		Direktvetés/ Direct drilling	Kultivátor/ Cultivator use	Lazítás/ Loosening	Tárcsázás/ Disking	Szántás/ Ploughing
> 10 mm rög/clod	+	35.38	31.91	30.18	34.21	31.05
	-	38.71	34.47	32.12	35.38	33.51
10–0,25 mm morzsa/crumb	+	61.58	65.56	68.52	63.60	68.77
	-	60.01	64.33	66.36	63.38	65.37
< 0,25 mm por/dust	+	3.04	2.53	1.30	2.19	0.18
	-	1.28	1.2	1.52	1.24	1.12

+: köztes védőnövényvel fedett/covered with catch crop

-: fedetlen/without catch crop

A 2. táblázat a júliusi mérés eredményeit mutatja.

2. táblázat. Agronómiai szerkezet különböző kezelések esetében, Józsefmajor 2004.07.14.

Frakció méret/ Size of fraction		Direktvetés/ Direct drilling	Kultivátor/ Cultivator use	Lazítás/ Loosening	Tárcsázás/ Disking	Szántás/ Ploughing
> 10 mm rög/clod	+	38.82	34.96	35.71	34.76	32.89
	-	36.18	37.08	35.18	35.69	36.67
10–0,25 mm morzsa/crumb	+	58.36	61.93	60.47	59.31	63.12
	-	60.58	60.19	59.88	59.09	59.40
< 0,25 mm por/dust	+	2.82	3.11	3.82	5.93	3.99
	-	3.24	2.73	4.94	5.22	3.93

+: köztes védőnövényvel fedett/*covered with catch crop*
 -: fedetlen/*without catch crop*

A nyári aszály miatt, amely jellemző erre a térségre, emelkedett a por frakció aránya. 2004 nyarán az agronómiai szerkezet viszonylatában a védőnövényvel fedett és fedetlen parcellák között lényegi különbséget nem tapasztaltunk, bár egyes kezelések esetében a fedett továbbra is jobb értéket mutat. Továbbra is a szántásos, védőnövényvel fedett parcella esetében mértük a legjobb értéket.

Az agronómiai szerkezet alakulását (1. táblázat) vizsgálva 2005. májusában a lazításos kezelésben tapasztaltuk (rög:morzsa:por=30:69:1) a legkedvezőbb frakció arányt, amely a lazítás talaj szerkezetére gyakorolt kedvező hatását bizonyítja. A lazításos kezelést a szántásos kezelés követi a mért értékek alapján. A legrosszabb eredményt ismét a direktvetéses parcellában tapasztaltunk. Ugyanakkor a direktvetés esetében jelenleg is kitűnik, hogy a kevés bolygatás előnyös a talaj szerkezetére, a morzsaarány növekvő tendencia szerint alakul. 2003-ban a direktvetés alatt 48%-os morzsa frakciót mértünk.

1. táblázat. Agronómiai szerkezet különböző kezelések esetében, Józsefmajor, 2005.05.04.

Frakció	szántás	laz.+tárca	kultivátor	tárcsázás	direktvetés
rög	38,03	29,52	42,62	44,42	46,26
morzsa	59,63	69,27	54,77	52,54	49,48
por	2,34	1,2	2,6	3,04	4,25

2005 novemberében mért talajszerkezeti adatokat a 2. táblázat mutatja be. A táblázatból jól látható, hogy hasonlóan a tavasszal kapott eredményekhez, most is a lazításos kezelés esetében tapasztaltuk a legkedvezőbb agronómiai szerkezet értékeket (rög:morzsa:por=31:66:3). A második legjobb értéket ezúttal is a szántott területen mértük és ezúttal is a direktvetéssel művelt parcellán tapasztaltuk a legkedvezőtlenebb frakció arányokat, ez továbbra is a művelési kezelés rövid időtartamának is tulajdonítható.

2. táblázat. Agronómiai szerkezet különböző kezelések esetében, Józsefmajor, 2005.11.08.

Frakció	szántás	laz.+tárca	kultivátor	tárcsázás	direktvetés
rög	39,3	31,34	44,16	50,56	52,44
morzsa	58,53	66,21	54,11	48,17	46,13
por	2,16	2,44	1,73	1,26	1,43

Megállapíthatjuk, hogy a különböző kezelések alkalmazása esetén a lazításos kezelés volt a talajszerkezetre a legjobb hatással. Viszont a hagyományos kezeléssel (szántás) is jó eredmény érhető el, ha szakszerűen, jó minőségben végezzük el.

Bakhátas kísérlet

A bakhátas művelés talaj szerkezetére gyakorolt hatásainak tisztázása azért is lényeges, mivel a lejtős, erózió sújtotta területeken szinte egyetlen megoldás a növénytermesztés biztonságának megtartására is ezt a művelést javasolja a. A mezőgazdasági területek csökkenése ugyanis nemcsak a művelés alól kivont területek, illetve az erdő területek növekedésének köszönhető, hanem a termőtalaj pusztulásának, az erózióknak, a deflációnak is.

A víz- és szélrozió által veszélyeztetett területek aránya jelentős. Az erózió 2.3 millió hektárnyi hegy- és dombvidéki területet károsít, a deflációval veszélyeztetett területek kiterjedése 1.4 millió ha. A talaj pusztulása – bár eltérő mértékben – az ország területének több mint 43 %-át érinti. Vagyis a talajvédő művelési módoknak egyre inkább szerepet kell kapniuk a sikeres növénytermesztés rendszerében.

A 2005 májusában mért talajszerkezet értékeket a 3. táblázat mutatja be.

3. táblázat. Agronómiai szerkezet hagyományos és bakhátas művelés esetében, Józsefmajor, 2005.06.02.

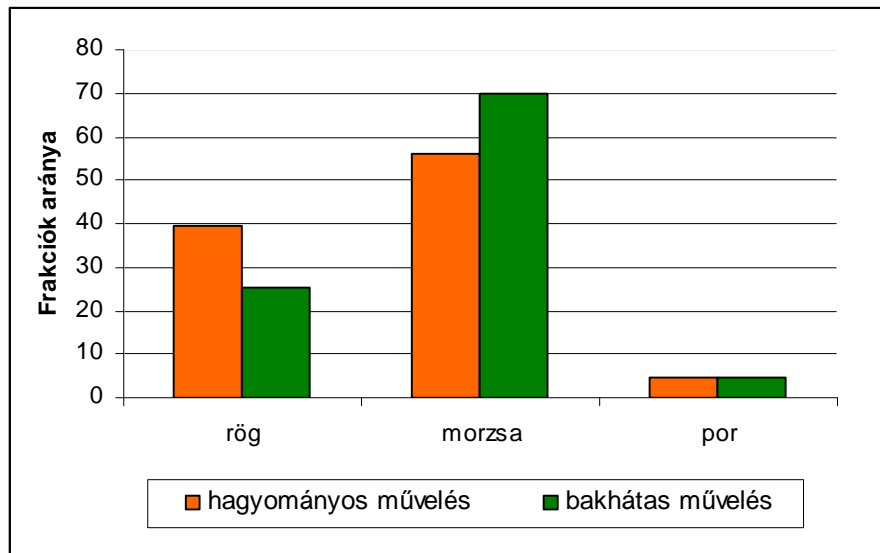
Frakció	hagyományos művelés	bakhátas művelés
rög	36,34	26,02
morzsa	58,61	69,63
por	5,05	4,35

2005. nyarán azt tapasztaltuk, hogy a bakhátas kezelésben az agronómiai szerkezet értékei jóval kedvezőbbek (rög:morzsa:por=26:70:4), mint hagyományos művelési mód alkalmazása esetén (rög:morzsa:por=36:59:5). Különösen a morzsa frakcióban tapasztaltunk nagy különbséget, ami művelhetőségi és növénytermesztési szempontból nagyon lényeges.

Az adatok értékeléséhez meg kell jegyezni, hogy a hagyományosan termesztett kukorica talaját a tenyészidőben a bakhátastól eltérő befolyások érik. A csapadék ütéshatása mindkét talajon érvényesül, az utóbbinál a víz sodrását, iszapolását a bakhátak jól gátolják. A vizsgálat eredménye azt mutatja, hogy a bakhátas vetés adott lejtős területen alkalmas a talajszerkezet bizonyos mértékű megóvására is. Hagyományos vetés esetén ugyanis kétszer több a rögfrakció aránya és a morzsa frakció pedig több mint 15%-kal kisebb. A víz által legkönnyebben elsodorható porfrakció csapadékos időszakban vélhetően ott csökken, ahol nincs gátja a lefolyásnak. A hagyományosan művelt talajon ilyen akadály nem volt, bakhátas művelés esetén pedig a bakhát védelmi funkciója érvényesült. A bakhátas kezelés esetében tapasztalt morzsafrakció aránya 70%, amely az adott, tömörödéssre és ülepedéssre közepesen érzékeny vályog talajon kedvezőnek mondható.

A 2005. őszén mért agronómiai szerkezet értékeket az 1. ábra mutatja be. Az ábrán jól látható, hogy a rög és a morzsa frakciónál tapasztalat értékek továbbra is a bakhátas művelés talajszerkezetre gyakorolt kedvező hatását támasztják alá.

1. ábra. Frakciók arány bakhátas és hagyományos művelés esetén, Józsefmajor, 2005.11.08.

A kísérlet eredményei alapján megállapítható, hogy lejtős területen a talaj felszínének kímélése jótékony az agronómiai szerkezet alakulására. A bakhátas kísérletben kapott adatok a talajra hullott csapadékvíz helyben tartásának, az elsodródás, lefolyás megakadályozásának fontosságára irányítják a figyelmet.

2. A gyomosodás vizsgálata az eltérő talajművelési kezelésekben

A hat különböző talajművelési eljárás gyomosságra gyakorolt hatását vizsgálva hasonló eredményeket kaptunk mint korábbi(1995-2002) vizsgálatainkban. Vagyis a hat talajművelési kezelés közül a szántás rendelkezett minden vizsgált évben a legmarkánsabb gyomszabályozó hatással, de igen jó hatású volt, a gyomok korlátozására a lazítással kombinált tárcsázás esetében is. A leggyomosabb minden évben a direkt vetés volt. A sekély alpművelésű, tárcsára vagy kultivátorokra alapozott rendszerekben a gyomosodás mértéke nagyságrendileg azonosnak bizonyult. A talaj gyommagvizsgálatainak eredménye is hasonló tendenciát mutatott, vagyis megerősítette hogy a szántott területeken a legalacsonyabb a gyommagfertőzöttség a talaj felső 20 cm-es rétegében, míg a legnagyobb fertőzöttség a direktvetésben volt megfigyelhető. A kutatás során az egyik legfontosabb célunk az volt, hogy a köztes védőnövények gyomszabályozó szerepét értékeljük.

A talajművelési kezelések a következők:

- a₁: szántás (26-30 cm)
- a₂: direktvetés
- a₃: francia kultivátoros művelés (12-16 cm)
- a₄: kultivátoros művelés (16-20 cm)
- a₅: tárcsázás (16-20 cm)
- a₆: lazítás + tárcsázás (40 + 16-20 cm)

A köztes növény összehasonlító vizsgálatára azért a 2004 –es évet választottuk, mert a kísérlet területe ebben az évben felezésre került, és csak a parcellák elülső fele volt rozssal (mint köztes növény) bevetve. Így alkalmunk nyílt a fedetlen és a fedett területek, valamint az utónövény (a borsó) gyomviszonyainak összehasonlítására az egyes talajművelési kezelésekben. 2004-ben a térség csapadék mérlege a nyári hónapokban negatív volt, ami a borsó kelését és a megfelelő állománysűrűség kialakulását is hátráltatta a rozs takarmányként (zölden) történő betakarítása után.

A rozs az őszi kalászosokra jellemző, jó gyomelnyomó képességgel rendelkezik, főként az állomány záródása, a bokrosodás után. Mivel a nyári egyéves gyomnövények tömeges kelésére csak a rozs ezen fenológiai állapota (bokrosodás) után számíthatunk, egy optimális egyedsűrűségű őszi kalászos vetésben nem kell erős T₃₋₄-es gyomkelésre készülni. A rozs vetésidejéből adódóan legjellemzőbb gyomnövényei az áttelelő, kora tavaszi, T₁₋₂ fajokból valamint az évelő fajokból tevődött össze. Ez utóbbiaktól a kísérlet területe kevésbé volt fertőzött. A gyomösszetétel mindkét felvételezési időpontban megfelelt az évszakra jellemző aspektusnak, vagyis az első felvételezéskor a T₁₋₂ fajok domináltak, míg a borsóban végzett felvételezés időpontjában megnövekedett a T₄-es nyárutói gyomok borítása (1-4. táblázat). Az évelő, szaporítógyökeres (G₃) fajok előfordulása továbbra sem volt jelentősnek mondható (1-4 táblázat.). A kora tavaszi felvételezések eredményei azt mutatják, hogy a talajművelési kezelések közül a szántás (a₁) a mélyebb kultivátoros (a₄) és a tárcsás (a₅) művelések szerepeltek a legjobban a rozs vetésben a gyomborítást csökkentő hatásuk tekintetében. A leggyomosabb a direktvetés (a₂) és a sekélyebben kultivátorozott (a₃) kísérleti terület volt. A rozs nélküli fedetlen területen szintén a szántásban (a₁) és a tárcsás művelés (a₅) esetén tapasztaltunk a legkisebb gyomborítást, a többi talajművelési kezelés esetében nem volt jelentős eltérés. A leggyomosabb ez esetben is a direktvetés (a₂) volt (1-2. táblázat). A köztes védőnövényvel fedett és fedetlen területek átlagos kora tavaszi gyomborítását összehasonlítva elmondható, hogy egyértelműen a rozs vetésben volt kisebb a gyomdenzitás (2, 67 %), ami 68 %-a a fedetlen területre jellemző (3, 93 %) borítási értéknek. A különbségek nem tűnnek jelentősnek, hiszen a kora tavaszi időpontban még egyébként sem volt jelentős a gyomok jelenléte, tovább csökkent a területek közötti különbséget, hogy a rozs állomány még a teljes záródás előtti stádiumban volt. Ha az egyes talajművelési kezelésekre lebontva hasonlítjuk össze a rozs, mint köztes védőnövény hatását a gyomosságra akkor az eredmények differenciáltabbá válnak. Négy talajművelési kezelésben (a₁, a₂, a₄, a₆) a fedetlen területek gyomborítási értékei több mint 40 %-al múlták felül az azonos talajművelési eljárásokhoz tartozó, de rozssal fedett parcellák gyomdenzítását. Érdeemes kiemelni a direktvetést ahol, ahogy azt már a korábbiakban említettem, a legnagyobb volt a gyomkonkurencia, de a rozs vetés ezt 42 %-al mérsékelni tudta.

1. táblázat. Gyomfelvételezések eredményei talajművelési kísérletben, köztes növény nélküli fedetlen területen, Gödöllő, 2004.03.31.

Életforma	Átlagos gyomborítás (%) a talajművelési kezelésekben					
	a ₁	a ₂	a ₃	a ₄	a ₅	a ₆
T ₁	0,8	2,05	1,8	2,05	0,9	3,7
T ₂	1	1,9	2,6	2,5	0,8	0
T ₃	0,3	0	0	0	0	0,3
T ₄	0,6	1,5	0,15	0,1	0,05	0
G ₃	0	0	0	0,1	0	0
H ₃	0	0,1	0,1	0,1	0	0,1
Összesen	2,7	5,55	4,65	4,85	1,75	4,1

2. táblázat. Gyomfelvelelések eredményei talajművelési kísérletben, köztes növényben, Gödöllő, 2004.03.31.

Életforma	Átlagos gyomborítás %					
	a ₁	a ₂	a ₃	a ₄	a ₅	a ₆
T ₁	1,1	2,55	0,8	2,25	2,15	2,45
T ₂	0,35	0,25	1,05	0,65	0,15	0
T ₃	0	0,05	0,05	0	0	0
T ₄	0	0,2	1,4	0	0,3	0
G ₃	0	0	0	0	0	0
H ₃	0	0,2	0,1	0	0	0
Összesen	1,45	3,25	3,4	2,9	2,6	2,45

A borsó vetésére a rozs, mint zöld takarmány betakarítása után került sor a nyár elején. A vetés a rozs betakarítása után maradt levél és szármagadványaiba történt. A köztes növény kései lekerülése miatt a rezidum nagy mennyiségű volt, ami az egyébként is csapadékhányos júniusban és júliusban hátráltatta a borsó kelését. A július 25-én elvégzett gyomfelvelelések során hasonló eredményeket kaptunk mint a kora tavaszi felvételezéseknél, a kísérlet területére vonatkozó gyomborítás tekintetében. A rozs köztesnövény utáni területen a gyomborítás 2,23-9,71 % között változott. Ennél magasabb értékeket becsültünk a köztes növény nélküli borsó állományban (5,52-11,8%). Vagyis érezhető volt a rozs gyomelnyomó hatása. A rozs rezidumába vetet borsóban csupán az a₃ –as kezelésben haladta meg a gyomborítás a 8%-ot, amely érték alatt gyakorlati tapasztalatok szerint, nem kell jelentősebb termésveszteséggel számolni (Kádár, 2005). Ezzel szemben a másik kísérleti területen négy talajművelési kezelésben is (a₁, a₂, a₄, a₆) a 8%-os küszöbérték fölött volt a gyomnövények borítása. Meglepő módon itt a sekély (12-20 cm) talajművelés esetén (a₃, a₅) kaptunk a legkisebb denzitást. A köztes növény alkalmazása, a felszínen maradt növényi ,maradvány három kezelésben (a₁, a₄, a₆) több mint 70%-al,a direktvetésben 37%-al csökkentette az átlagos gyomborítást a védőnövény nélküli borsó állományhoz képest.

3. táblázat. Gyomfelvelelések eredményei talajművelési kísérletben, köztes növény után borsóban, Gödöllő, 2004.06.25.

Életforma	Átlagos gyomborítás %					
	a ₁	a ₂	a ₃	a ₄	a ₅	a ₆
T ₁	0,2	0,5	1,03	0,03	0,35	0,53
T ₂	0,32	0,53	0,2	0,68	0,43	0,18
T ₃						
T ₄	1,66	5,51	8,43	0,6	4,32	2,3
G ₃	0,05	0,85	0	0	0,05	0
H ₃	0	0,08	0,05	0	0	0
Összesen	2,23	7,47	9,71	1,31	5,15	3,01

4. táblázat. Gyomfelvételezések eredményei talajművelési kísérletben, borsóban, Gödöllő, 2004.06.25.

Életforma	Átlagos gyomborítás %					
	a ₁	a ₂	a ₃	a ₄	a ₅	a ₆
T ₁	0,67	0	0	0,1	0,2	0
T ₂	5,18	3,1	3,78	5,2	3,17	2,8
T ₃	0,42	0,06	0	0,13	0	0
T ₄	2,04	8,56	1,71	4,76	2,4	7,93
G ₃	0,45	0	0	0	0	0
H ₃	0,09	0,16	0,03	0	0,05	0,05
Összesen	8,85	11,88	5,52	10,16	5,88	10,78

A vizsgálatok eredményeiből tehát megállapítható a rozs köztes védőnövénykénti alkalmazásának jótékony hatása a gyomok elleni védekezésben. A helyes technológiát betartva és a megfelelő, de nem túl sok rezidum mennyiség mellett, a rozs kiváló elővetemény lehet. Megállapítottuk, hogy a gyomborítás sem a rozsban, sem az azt követő borsóban a legtöbb esetben nem haladta meg a szakemberek által megállapított 8%-os gyomborítási küszöböt, amely alatt nem kell jelentősebb kártétellel számolni. Vagyis az ilyen állományban, kevesebb gyomirtószer felhasználással, a környezet kisebb terhelése mellett is sikeresen védekezhetünk a gyomnövények ellen.

A 2005 -2006 os évek gyomfelvételezései során egy gyomfaj, a fedél rozsnok- *Bromus tectorum*, különösen nagy jelentőséggel bírt a kísérlet területén. Az első gyomfelvételezést április elején végeztük és a kísérlet területén általában az egyéves kora tavaszi fajok (T₁-T₂) dominanciája volt megfigyelhető, köztük a *Bromus tectorum*-mal ami már az őszi búza bokrosodásakor igen komoly borítást adott. A legnagyobb mértékben a direktvetés (a₂), és a sekélyebb kultivátoros művelés (a₃), 52, 06 % volt fertőzött, de általában a többi kezelésben is 20% körüli vagy azt meghaladó volt a gyomnövény borítása. Kivételt képezett a szántott kezelés, amelyben a kicsiny 5,25 %-os átlagos összgyomborításon belül is elhanyagolható volt a fedélroznok jelenléte (1.táblázat).

1. táblázat. A *Bromus tectorum* előfordulási gyakorisága az összes gyomborítás tükrében. (Hatvan 2005. 04. 12.)

Gyomborítás (1) %	Talajművelési kezelések (2)					
	a ₁	a ₂	a ₃	a ₄	a ₅	a ₆
<i>Bromus tectorum</i>	0,03	31,25	41,75	15	16,75	10
Összes (Σ)	5,25	38,13	52,06	24,84	24,24	19,71

Ezt követően a kísérleti területen herbicides állománykezelést végeztek, és ez visszaszorította az akkor már kint lévő kétszikű fajokat (*Stellaria media* - tyúkhúr, *Lamium amplexicaule* – bársonyos árvasalán , *Veronica hederifolia* – borostyánlevelű veronika, *Tripleurospermum inodorum* - ebszíkfü), amelyek borítása már kora tavasszal sem volt jelentős a *Bromus*

*tectorum*éval összehasonlítva. Vagyis a második gyomfelvételezésre (2005. 05. 30.) a kétszikű fajok borítása ugyan lecsökkent, de a herbicid hatóanyag egyszikűekre való hatástalanságából eredően a *fedél rozsnok* denzitása tovább nőtt és a direktvetésben megközelítette a 80%-os borítást és a sekély kultivátoros művelésben is 43%-ot becsültem. Ez a tendencia a szántás kivételével a többi kezelést is érintette, ami átlagosan 10 % -os előfordulási gyakoriságbeli növekedést jelentett (2. táblázat).

2. táblázat. A *Bromus tectorum* előfordulási gyakorisága az összes gyomborítás tükrében. (Hatvan 2005. 05.30.)

Gyomborítás (1) %	Talajművelési kezelések (2)					
	a ₁	a ₂	a ₃	a ₄	a ₅	a ₆
<i>Bromus tectorum</i>	0,3	77,5	42	38	32,5	1,48
Összes (Σ)	1,38	78,95	43,03	38,5	34,26	22,06

A harmadik, a betakarítás előtti gyomfelvételezés (2005.07.04.) során a felvételezés eredményei alig változtak. A *Bromus tectorum* abszolút domináns fajként fertőzte az ősibúza kísérletet (3. táblázat). Ez alól kivételt továbbra is csak a forgatásos alpművelésben (a₁) részesült parcellák képeztek, amelyeken az összes átlagos gyomborítás a harmadik felvételezéskor 1% körül alakult, ami igen alacsonynak mondható.

3. táblázat. A *Bromus tectorum* előfordulási gyakorisága az összes gyomborítás tükrében. (Hatvan 2005. 07. 04.)

Gyomborítás (1) %	Talajművelési kezelések (2)					
	a ₁	a ₂	a ₃	a ₄	a ₅	a ₆
<i>Bromus tectorum</i>	0,88	78,15	42,5	39,25	35,75	30,75
Összes (Σ)	0,93	80,45	44,65	41,65	37,05	32,1

A vizsgálatok alapján elmondható, hogy az igen nagy magteméssel rendelkező *Bromus tectorum* jelentős károkat okozott az őszi búzában, és megállapítható, hogy a terjedésére komoly hatással van a talajművelés. A kísérletek eredményei igazolják a nemzetközi irodalomban leírtakat, miszerint a fedélrozsok leginkább a sekély művelési eljárások esetén szaporodhat fel. A talaj sekély (2-4cm) mélységébe kerülő magvak 93 -100 % között csíráznak, míg a 6 cm mélységből már csak 14 % os arányban képesek kikelni *Solymosi és Kovács* (2005). Mindezek ismeretében tehát logikus, hogy az általam vizsgált kísérletben a legnagyobb problémát a fedélrozsok a direktvetésben (a₂) és a kultivátorral (a₃-a₄) művelt parcellákon okozta. Néhány %-al (3-12 %) kevesebb volt a borítása a tárcsázás és a lazítással kombinált tárcsázás esetén. A szántott parcellák, pedig gyakorlatilag gyommentesek voltak. Vagyis amikor a a kultúrnövény állományban, a gyomproblémák okozója egy faj,- ebben az esetben a *Bromus tectorum* -, kiemelkedő eredmény volt elérhető a gyomszabályozásban csupán a helyes talajművelési mód megválasztásával, akár a vegyszeres kezelés mellőzése mellett is.

3. A talajművelés és az eltérő műtrágya dózisok hatása az őszi búza levélbetegségeire

Talajművelési kezelések:

1. hagyományos művelés szántással (kontroll) (SZA),
2. művelés nélküli direktvetés (DV),
3. sekélyművelés kultivátorral (SM),
4. mulcshagyó művelés kultivátorral (KM),
5. sekélyművelés tárcsával (TA),
6. talajállapot javító művelés lazítással (TL).

A parcellákat keresztirányban négy különböző műtrágyadózisban részesítettük két ismétlésben, ami 3x, 2x, 1x és 0x 34 kg/ha nitrogén hatóanyagot jelentett. A műtrágyát (34 %-os ammónium-nitrát) 2006. március 22-én juttattuk ki. A bonitálást 2006. május 31-én, a búza teljes virágzásának idején végeztük. Fontos megjegyezni, hogy a területen márciusban 60 mm, áprilisban 35 mm, májusban 110 mm, tehát összesen 205 mm csapadék hullott.

A bonitálás során levélfoltossággal (szeptóriás és pirenofóras levélfoltossággal), lisztharmattal, torgombával és levélrozsdával talákoztunk. A legnagyobb mértékű fertőzést a szeptóriás és pirenofóras levélfoltosság okozta, a lisztharmat és a levélrozsdá nyomokban fordult elő, míg torgombát csak a direktvetésben találtunk. A 3x-os nitrogén dózisban részesített parcellákon a direktvetés kivételével a lisztharmat valamennyi kezelésben nyomokban ugyan, de jelentkezett. Levélrozsdá is csupán a 3x-os nitrogén adag mellett alakult ki hagyományos szántásban és a sekélyművelésű kultivátoros kezelésben. Az alsó leveleken az egész állományban élettani elváltozást találtunk, ezt baktérium eredetű korhadéklakók okozhatták.

1. táblázat. A levélfoltosság értékek átlaga (0-5-ös skála) a négy különböző N dózis mellett

Művelési kezelés	Átlag
Hagyományos szántás (SZA)	0,5
Sekélyművelés tárcsával (TA)	0,9
Direktvetés (DV)	1
Sekélyművelés kultivátorral (SM)	1,1
Mulcshagyó művelés kultivátorral (KM)	1,6
Talajállapot javító művelés lazítással (TL)	1,8

Eredményeink is igazolják, hogy a növényi maradványok teljes beforgatásának (SZA) hatékony szerepe van a növényi kórokozók elleni védelemben, azonban a mai növénytermesztés eltolódik a sekély művelési rendszerek irányába az emelkedő üzemanyagárak és munkabérek miatt, illetve a talajerózió elleni védelem előtérbe kerülésével. (Phillips et al., 1980)

Figyelembe véve, hogy a területen 4. éve őszi búza termesztés folyt (köztes növények beiktatásával), egészséges volt a búzaállomány. Ezt támasztja alá a direktvetés 20 %-os levélfoltosság érintettsége is. Az egészséges állomány valószínűsíthetően a köztes védőnövények (borsó, mustár, rozs másodvetés) kedvező növényvédelmi hatásának is köszönhető.

2. táblázat A talajművelési kezelések és a csökkenő N dózis hatása a levélfoltosság érték átlagára

Művelési kezelés és N dózis	Átlag
SZA, DV, SM, KM, TA, TL 3x-os dózisa	1
SZA, DV, SM, KM, TA, TL 2x-es dózisa	1,06
SZA, DV, SM, KM, TA, TL 1x-es dózisa	1,25
SZA, DV, SM, KM, TA, TL 0x-os dózisa	1,4

Megállapítottuk, hogy a műtrágyaadag csökkenésével a levélfoltosság átlagértékei növekedtek. A nekrotrof kórokozókkal szemben (fuzárium, pirenofóra, szeptória) a nitrogén a növényeket ellenállóbbá teszi. A nitrogén-műtrágyázás ugyanis fokozza a búza juvenilitását (gátolja az etilén-szintézist, s ezzel a szövetek előregedését), vagyis tovább tartja fiatalon. Tehát a nitrogénnel jól ellátott növények bizonyos fokú védelemet élveznek a kalászfuzáriózissal, valamint a pirenofórással és a szeptóriás levélfoltossággal szemben (BASF, 2006) Ugyanazon talajművelési kezelés csökkenő műtrágyadózisa mellett kialakult levélfoltosság-értékek nem mutattak egyértelmű tendenciát, pl. tárcsázásnál a 3x-os N adag 0,5; 2x-es 0,5; 1x-es 2; 0x-os 0,5-es értéket eredményezett.

3x-os N dózis mellett a teljes növényállomány levélfoltosságát tekintve a szeptória dominált, csökkenő műtrágyadózissal a pirenofóra előfordulása nőtt.

Figyelmet érdemel, hogy az őszi búza 4. éves termesztése (köztes védőnövényekkel) ellenére az állomány fertőzöttsége alacsony volt, tehát a talajkímélő művelés alkalmazása kórtani szempontból nem növelte számottevően a termesztés kockázatát.